

Tibɔnyaan ti MAK ɲmee ti na

*Jɔnn u nan muin binib nnyun ni na aabɔr
(Matiu 3.1-12; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)*

¹ Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan. ² Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ɲmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ɲmee ke Uwumbɔr bui Waabo ke,

“Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan,
ki nan toor nsan ki siin si.’*
³ Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke,

‘Toor Uwumbɔr aasan man,
ki ɲa waasan mu li tok ki tii u.’ †

⁴ Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni.” ⁵ Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatiɲ ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.

⁶ Jɔnn nan pee kikpalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligbapapaln buu uchaɲ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁷ U nan mooni kinipaak ngbaan ke, “Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ɲeer ke m gbiln waanaatak aarɲmin

---

* **1:2** : Lik Malakai 3.1. † **1:3** : Lik Aisaya 40.3.

ki tii u. ⁸ Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

*Waah muin Yesu nnyun ni pu na
(Matiu 3.13–4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitiŋ ki bi Galilee ni na, ki dan Jənn chee. Le Jənn muin u nnyun ni, Jəddann aaməəl ni. ¹⁰ Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki nan təŋ u pu, ki naahn linanjel. ¹¹ Le nneel nyan ni paacham ki len ke, “Aa ye Njapəən u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”†

¹² N-yoonn ngbaan le Uwumbər Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbəŋ təŋni u nima. ¹³ Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbər aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ŋa u tiŋann.

¹⁴ Le binib nan chuu Jənn ki di u ŋa kiyondiik ni. Nee aapuwəb, le Yesu buen Galilee aatiŋ ni, ki ti mooni Uwumbər aabənyaan, ¹⁵ le ki bui ke, “N-yoonn fuu a. Uwumbər aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibənyaan tee ki kii man.”

*Yesu aah yin bijanbam binaa pu na
(Matiu 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁶ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan, le ki ti kan Simonn ni unaal Andru bi mae kipəək nnyun ni; bi ye bijanbam la. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan

---

† **1:11** : Lik Aisaya 42.1.

tii Uwumbər.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapər, ki dii u.

¹⁹ Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jənn, bi ye Sebedee aajapətiib na. Bi nan bi baanəb ponn ni, ki bi leŋni baapər. ²⁰ Libuul ngbaan ni le Yesu yin bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni waatutum bunəb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.

*Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na
(Luk 4.31-37)*

²¹ Le bi ti fuu Kapenaum aatiŋ ni. Juu yaab aakpaakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. ²² Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbər aapəən na la, kaa tuk bi ke Uwumbər aakaal aaməməkb aah tuk bi pu na.

²³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, ²⁴ le ki teen ke, “Sin Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbər aanii u ye chain na la.”

²⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Ŋmim. Di uja ngbaan lii.”

²⁶ Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpəən pu, ki di u lii. ²⁷ Le ni gar bi məmək pam. Le bi baa təb, “Ba sə? Ni ye mməkm pəən la aa? U kpa mpəən, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waaməb.”

²⁸ Nima pu na, Yesu aayimbil nan moon Galilee aatingbaan məmək ni.

*Yesu aah tii bibum pam laafee pu na
(Matiu 8.14-17; Luk 4.38-41)*

²⁹ Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ngbaan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jɔnn mu nan dii bi. ³⁰ Le Simonn aapuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la. ³¹ Le Yesu buen u chee, ki ti chuu uɲaal, ki fiin u kaan. Le uwon sɔɲ. Le u chann bi tichann.

³² Liyaadaal aajook, buyoonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bibum mɔmɔk, ni tiyayaar aah joo binib bi na mɔmɔk. ³³ Kitiɲ ngbaan aanib mɔmɔk nan kuun nima, Simonn ni Andru do linampal. ³⁴ Bibum ngbaan nan wiir pam ki nan kpa iween aabɔɲ aabɔɲ na, le Yesu cha bi pɔɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyayaar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waa nan tii ti nsan ke ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbɔr aabɔr Galilee aatim ni pu na

(Luk 4.42-44)

³⁵ Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbɔr. ³⁶ Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni ujɔtiib mu fii ki nyan, ki bi ban u, ³⁷ le ki ti kan u, le ki bui u ke, “Binib mɔmɔk bi ban si la.”

³⁸ Le u bui bi, “Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbɔr aabɔr. Nima le cha m nyan ni Uwumbɔr do.”

³⁹ Le u buen Galilee aatim mɔmɔk ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na
(Matiu 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Ukəndaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki gaŋ u ke u ter u, le ki bui u ke, “Aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pəək.”

⁴¹ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln uŋaal, ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pəək.” ⁴² Libuul ngbaan ni le u pəək, kaa ki ye ukəndaan. ⁴³ Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbaməm ke, ⁴⁴ “Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee, ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pəək a.”

⁴⁵ Le uja ngbaan buen, ki joo tibər ngbaan tuk binib məmək. Waah ŋa kina na, le Yesu aa ki ŋmaa koo kitin kibaa ni, binib aanimbil ni. U nan gur bi kipəək ni la. Le binib nya itingbaan məmək ni, ki chaa u chee.

2

*Yesu aah cha uja u aawon faan na pəək pu na
(Matiu 9.1-8; Luk 5.17-26)*

¹ Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kape-naum aatin ni. Le binib ŋun ke u bi linampal.

² Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisaməb chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbər aabər. ³ Waah bi tuk bi Uwumbər aabər na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u. ⁴ Kinipaak ngbaan pu, baa nan ŋmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab,* ki chee liboln ki tuur waah si nin chee kidiik ponn

---

* **2:4** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋbimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ni na, le ki di baah luhn ni unii u likekeln ni na ɲa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ⁵ Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, “Maabo, m di cha pinn saatunwanbir.”

⁶ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke, ⁷ “Ba ɲa uja wee len kina? U sii Uwumbɔr la. Ubaa aan ɲmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbɔr baanja.”

⁸ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni dak kina nisui ni? ⁹ Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pɔɔ? ¹⁰ M ga mɔk nimi ke min, Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, ¹¹ “M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun.”

¹² Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi mɔmɔk aanimbil ni. Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyunj Uwumbɔr ki bui ke, “Taa kee kan kina.”

*Yesu aah yin Liifai pu na
(Matiu 9.9-13; Luk 5.27-32)*

¹³ Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ¹⁴ Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” Le u fii, ki dii u.

¹⁵ Nee aapuwɔb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji ti-jikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni

waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar. ¹⁶ Le Uwumbər aakaal aaməməkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, “Ba ŋa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹⁷ Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dəkta, see bi bun na le ban dəkta. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbin la.”

Kiməlul aabər
(*Matu 9.14-17; Luk 5.33-39*)

¹⁸ Le Jənn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni buməb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, “Jənn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni buməb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?”

¹⁹ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubəndinn aajim na ga ŋmaa lul buməb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan ŋmaa lul buməb. ²⁰ N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpəən. N-yoonn ngbaan le bi ga lul buməb.

²¹ “Ubaa aan di likekepəln aageln, ki di len libəkukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepəln aageln na ga kar libəkukpokl na. Libəln ngbaan ga waar ki jer njan yaan. ²² Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kiloopeŋ ni la.”

Juu yaab aakpaakool daal aabər
(*Matu 12.1-8; Luk 6.1-5*)

²³ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ηmɔ. ²⁴ Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, “Ba ηa saadidiliib ηani kina? Timi aakaal aa kii ke bi ηa kina likpaakool daal.”

²⁵ Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ηa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar. ²⁶ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbɔr aaboroboro ηman, ki joo ti tii waanib mu, bi ηman. Baah ηa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ηmɔ boroboro ngbaan na.

²⁷ “M tuk nimi la, unibɔn pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibɔn bi. ²⁸ Min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadinnaan.”

3

Yesu aah cha uja u aaηaal faan na pɔɔk pu na (Matiu 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aaηaal faan na bi nima. ² Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Ba pu? bi ban bi kan nsan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal. ³ Le Yesu bui uja u aaηaal faan na ke, “Nan sil tikaasisik ni,” ⁴ le ki baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ga ηa ni ηan na aan ni kaa ηan na? Ti ga tii unii limɔfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?”

Le baa len tibaa. ⁵ Le u lik bi mɔmɔk, le ki gee linjuul bi pu. Bitafal aah pɔɔ pu na, le ni bii usui. Le

u bui uja u aanjaal faan na ke, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pæk. ⁶ Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubər Herod aanib chee, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

Kinipaak aah nan kuun nnyusakpem chee pu na

⁷ Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee Aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni, ⁸ ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Jøadann aamødapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi ŋun Yesu aah tun lijnjiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee. ⁹ Le u bui waadidiliib ke bi di buŋəb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u. ¹⁰ U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum məmøk tur təb, bi ti fuu u chee aan ki di biŋaal meeh u. ¹¹ Tiyayaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapəon la.”

¹² Le Yesu kae tiyayaar ngbaan ke, “Taa li joo mi mooni man.”

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Yesu nan jon lijool paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee. ¹⁴ Le u nyan bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U nyan bi ke u tun bi, aan bi ti tuk binib Uwumbər aabər, ¹⁵ ki li kpa mpəon ki nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Waah nyan bijab kipiik ni bilee bi na aayimbil so: Simonn, le Yesu duln u ke Piita; ¹⁷ Jems ni unaal

Jonn bi ye Sebedee aajapotiib na, le Yesu duln bi ke Boanejes. Boanejes aatataa le ye ke “Binib bi tar ke utaal na”; ¹⁸ ni Andru, ni Filip, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapoon na; ni Tadeus; ni Simonn u nan ban u kuln waatin aadim na; ¹⁹ ni Judas Iskariot, u ga nan kooh uma Yesu na.

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(Matiu 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Le Yesu chaa kun. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa nsan bi ji tijikaar. ²¹ Udoyaab aah n̄un kina na, le bi dan bi nan chuu u; ba pu? bi n̄un binib len ke u waar la.

²² Uwumbər aakaal aaməməkɓ bi nyan ni Jerusalem na le bui ke kinimbəŋ, ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le joo u ki tii u mpəon ke u nyan tiyayaar binib ni.

²³ Baah len kina na, le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki ŋak bi ŋiyatanak ke, “Kinimbəŋ ga ŋa kinye ki nyan kima kinimbəŋ binib ni? ²⁴ Kitiŋ kibaa ni aanib yaa yakr ki yaa jaa kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yoli. ²⁵ Lidichal libaa ni aanib yaa yakr ki jaa kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yoli. ²⁶ Kinimbəŋ aanaan yaab yaa yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki ŋmaa sil. Kaanaan ga doo.”

Yesu aah nyan mpəondaan kinimbəŋ ki bii kaawan pu na

(Matiu 12.29; Luk 11.21-22)

²⁷ “Ubaa aan ŋmaa koo mpəondaan* aadichal ni,

---

* **3:27** : Mpəondaan na ye kinimbəŋ la. Le Yesu kpa mpəon jer u ki buu u.

ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

²⁸ “M tuk nimi mbamən la, Uwumbər ga di cha binib aatunwanbir məmək ki pinn bi. Bi yaa sii u kan, u ga di cha pinn bi. ²⁹ Uwumbər Aafuur Nyaan ma kan, unii yaa sii muma kan, Uwumbər aan di cha pinn u. U ga li kpa taani n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ³⁰ Binib bibaa nan bui ke tiyayaar le joo Yesu. Nima le cha u len kina.

*Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na
(Matiu 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki si lipaal, le ki tun unii ke u ti yin Yesu. ³² Le kinipaak ka gob Yesu. Le bi tuk u, “Lik, aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

³³ Le u baa bi ke, “Nma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ³⁴ le ki fenn toj waadidiliib bi ka gob u na, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ³⁵ Ba pu? unii umək ɲani Uwumbər aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

4

*Unii u yaa njikaabim na aayatanakl
(Matiu 13.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. Le kinipaak sakperj ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal bunɔb ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan. ² Le u tuk bi tibər pam ɲiyatanakl ponn ni.

³ U nan bui bi ke, “Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa njikaabim

ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le inyoon dan, ki nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamɔm na, le mu yɔl, ki kpo. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, le ki ku mu, le mu aa mar. ⁸ Le mubaa mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹ “U kpa litafal na kan, u ŋun.”

*Nitaa ŋi pu u ŋak bi ŋiyatanɔk na
(Matiu 13.10-17; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Yesu aah bi ubaa na, le waadidiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na nan dan ki nan baa u waayatanɔk ngbaan aatataa. ¹¹ Le u bui bi ke, “Uwumbɔr le cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u ŋak bima le ŋiyatanɔk,

¹² ‘Aan bi lik ki lik, kaa waa,
ki pel ki pel, kaa beer naatataa.

Bi yaa ŋun ki bee naatataa kan,
nibaakan bi ga kpeln baabimbin,
aan Uwumbɔr di cha baatunwanbir ki pinn
bi.’ ”*

*Unii u yaa njikaabim na aayatanɔkl aatataa
(Matiu 13.18-23; Luk 8.11-15)*

¹³ Le Yesu baa bi ke, “Naa bee liyatanɔkl ngbaan aatataa aa? Ni ga ŋa kinye ki bee ŋiyatanɔk ŋiken aatataa? ¹⁴ Liyatanɔkl ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le ŋaŋ unii u tuk binib Uwumbɔr

* **4:12** : Lik Aisaya 6.9-10.

aabər na. ¹⁵ Ndibim mu lir nsan ni na le ɲaɲ binib bi ɲun Uwumbər aabər na. Libuul ngbaan ni le kinimbəɲ dan ki nan nyan ti bisui ni. ¹⁶ Mu lir ntakpateer pu na le ɲaɲ binib bi ɲun tibər ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ¹⁷ Bi mu aa gaa ti bisui ni mbaməm, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ɲa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii. ¹⁸ Binib bibaa mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. ¹⁹ Bi ɲun tibər ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aabər, ni liwankpal aakərək, ni tiwan aabəɲ aakərək mu koo bisui ni, le ki ku tibər ngbaan bisui ni, le taa mar. ²⁰ Mu lir kitin ki ɲan na ponn ni na le ɲaɲ binib bi ɲun tibər ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub.”

Karyaa aayatanakl
(Luk 8.16-18)

²¹ Le u baa bi ke, “Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chin u pu uu? U ga di siin ti-wandookaan aataab la aa? Waan di tɔɲ tiwan nibaa pu la aa? ²² Tibər timək bəə na, ti ga kpiir. Tibəbərkaan məmək mu ga nyan mpaan pu. ²³ U kpa litafal na kan, u ɲun.

²⁴ “Cha nitafal li bi naah ɲun ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumbər mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na. ²⁵ Unii umək kpa na, Uwumbər ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na.†

---

† 4:25 : Naatata le ye ke unii u pel Uwumbər aabər na, Uwumbər ga cha u moo ɲun. Unii u kaa pel na, Uwumbər aan ki cha u ɲun.

Tijikaar aah ɲa pu na aayataɲakl

²⁶ “Uwumbɔr aanaan naahn njikaabim mu uja bun waasaak ni na la. ²⁷ U geeni kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fii. Le njikaabim ngbaan ga punn, ki muun. Waa nyi mu aah ɲa pu ki punn, aan ki muuni na. ²⁸ Kitiɲ ngbaan le cha tijikaar ɲa. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar. ²⁹ Ti yaa nan biir kan, ni ɲeer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di gɔrk, ki buen ti chee ti.”

Tisufar aabil aayataɲakl

(Matiu 13.31-32, 34; Luk 13.18-19)

³⁰ Yesu nan baa bi ke, “M ga di ba ki di ɲaɲ Uwumbɔr aanaan? M ga di liyataɲakl bayaar ki di ɲaɲ mu? ³¹ Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le ye libil waatiir, ɲibil mɔmɔk filk jer lima la. ³² Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar mɔmɔk, ki ɲa ibon i filk na. Le inyoon i laani paacham na ga ɲmaa ter yaadil ibon ngbaan pu.”

³³ Kina le Yesu di ɲiyataɲak ɲimina aaboln pam tuk bi Uwumbɔr aabɔr. U ɲak bi ɲiyataɲak ki ti ɲeer baah ga ɲmaa pel pu na la. ³⁴ Waa len tibaa bi chee, see ɲiyataɲak ɲmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u ɲeer ɲiyataɲak ngbaan aatataa tuk bi.

Yesu aah ɲa pu ki cha kibun ɲmin na

(Matiu 8.23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, “Cha ti puur nnyusakpem man.” ³⁶ Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee bunɔb ni. Inɔi iken mu nan bi nima chee. ³⁷ Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yeɲni, ki koo bunɔb ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin.

³⁸ Yesu mu dɔ liyikukur pu geen, liŋɔjuul wɔb. Le bi dan nan finn u, le ki bui u ke, “Umɔmɔkr, ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?”

³⁹ Le u fii ki kae kibunŋ ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, “Doon suuna.” Libuul ngbaan ni, le kibunŋ ngbaan ŋmin, nnyun mu doon suuna, ni mɔmɔk ŋmin chii. ⁴⁰ Le u baa bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbamɔm aa?”

⁴¹ Tɔ, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa tɔb ke, “Ba aanibol bi na? Kibunŋ ni nnyun mu kpaan kii waamɔb.”

5

*Yesu aah cha uwaar pɔɔk pu na
(Matu 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gerasiin yaab aatinŋ ni. ² Le uwaar ubaa nan bi nima. ³ Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ŋmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la. ⁴ Bi nan joo idɔribi ni tikululn buu u kpala kpala. Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idɔribi mu. Ubaa aa ŋmaa tinŋ u. ⁵ Nwiin pu ni kinyeek, u po bi ŋikaakul ngbaan ni, ni ŋigongon paab, ki tar, ki joo ŋitakpal geei ubaa.

⁶ Yesu aah nyan bunɔb ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ⁷⁻⁸ Le Yesu bui ke, “Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni.” Le u teen ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, si u ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M ganŋ si Uwumbɔr pu, taa ŋa mi falaa.”

⁹ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Le u bui u, “Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,” ¹⁰ le ki ganj u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitiŋ kee ni.

¹¹ Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. ¹² Le tiyayaar ngbaan ganj Yesu ke, “Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.” ¹³ Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer mɔmɔk san sunn limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu ŋichur ŋilee.

¹⁴ Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitiŋ ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. Binib aah ŋun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ŋa na, ¹⁵ le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun uŋmeen. Le ijawaan chuu bi. ¹⁶ Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ŋa pu na, ki tuk bi naah ŋa igbeer ngbaan mu pu na. ¹⁷ Le bi ganj Yesu ke u nya baatiŋ ni.

¹⁸ Le u gir ti koo buŋɔb na ni. Waah gir u ti koo buŋɔb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na ganj u ke u cha u dii u. ¹⁹ Le u yii, le ki bui u, “Gir kun, ki ti tuk aadoyaab Uwumbɔr aah san si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na.”

²⁰ Le u buen, ki di bɔ dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar bi mɔmɔk pam.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Matiu 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, buṅɔb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakpen kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan.

²² Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni, ²³ ki gaṅ u sakpen le ki bui u ke, “Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M gaṅ si la, dan nan di aanjaal ki di paan u pu, aan u pɔɔk ki taa kpo.”

²⁴ Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.

²⁵ Le upii u fu tipiir ṅibin kipiik ni ṅilee taa door na, mu bi nima chee. ²⁶ U nan chaa biteteeb chee, ki kan falaa aabɔṅ mɔmɔk, ki jin waamombil mɔmɔk doo, le naa soor. U nan moo buṅni la. ²⁷⁻²⁸ Le u ṅun Yesu aabɔr, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pɔɔk. Le u bɔ kinipaak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwɔb, ki taln unjaal, ki meeh waawanpeenkaan.

²⁹ Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a. ³⁰ Le Yesu bee usui ni ke mpɔɔn ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, “Nma meeh maawanpeenkaan?”

³¹ Le waadidiliib bui u, “Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke ṅma meeh si?”

³² Le u fenn, ki lik ṅipepel mɔmɔk ke u kan udaan u meeh u na. ³³ Le upii ngbaan bee tiwan ni ṅa u na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u waabɔr mɔmɔk. ³⁴ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin. Saaween ngbaan aan ki fii.”

³⁵ Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nshan ni, ki nan bui Jairus ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Uməməkr ngbaan nani falaa ki cha aado.”

³⁶ Yesu nan njan baah len pu na, le ki bui Jairus, “Tii mi naadii, ki taa san ijawaan.” ³⁷ Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems aanaal Jənn pu. ³⁸ Yesu nan fuu Jairus do le ki njan kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani. ³⁹ Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, “Ba nja ni kpa kifuuk kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la.”

⁴⁰ Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi məmək lipaal, ⁴¹ ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjaal, ki bui u ke, “Upiibo, m bui si la, fiin.”

⁴² Libuul ngbaan ni, le u fii sil, ki chuun gonni. U nan ye nibin kipiik ni njilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan. ⁴³ Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

6

Nasarefaatinj aanib aah yii Yesu pu na (Matiu 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatin ni. Le waadidiliib dii u. ² Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. Kinipaak ki bi nima na aah njan waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa tɔb ke, “Uja wee kan nimina məmək la chee? U tee kpa ba aalanboln na? Waah tun lijnjiir aatun pu na, u nani kinye ki tun ni? ³ Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari

aajapɔɔn la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa? Uninkpatiib aa bi do chee na la aa?” Binib ngbaan nan len kina ki yii u.

⁴ Le u bui bi, “Binib pak Uwumbɔr aabɔnabtiib la, see bido aatiŋ ni aanib, ni baamaal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi.”

⁵ Le u di uŋaal paan bibum siib pu, ki cha bi pɔɔk, kaa ki ŋmaa tun lijinjiir aatuln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii. ⁶ Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam.

*Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na
(Matiu 10.5-15; Luk 9.1-6)*

U nan bɔ dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ⁷ Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpɔɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ⁸ le ki bui bi, “Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaangbeek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo ŋimombil tikpalɔnn ni, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu. ⁹ Ni li tak ŋinaatak man. ¹⁰ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitinŋ ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal. ¹¹ Kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabɔr kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

¹² Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, “Kpeln nimi aabimbin man.” ¹³ Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pɔɔk.

¹⁴ Yesu aayimbil nan moon ŋipepel mɔmɔk ni. Le Ubɔr Herod mu ti ŋun u pu, le ki bui ke Jɔnn u nan

muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpɔɔn ki tun lijnjiir aatun ngbaan.

¹⁵ Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr ke bibɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.

*Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aakun
(Matiu 14.1-12; Luk 9.7-9)*

¹⁶ Tɔ, Ubɔr Herod aah ŋun Yesu aabɔr na, le u bui ke, “U ye Jɔnn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la.” ¹⁷ Budabu pu Ubɔr Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jɔnn, ki buu u tikululn, ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jɔnn nan bui u ke waah ŋa pu na, naa ŋan. Ba pu? Ubɔr Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias. ¹⁸ Le Jɔnn bui Ubɔr Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbɔr aakaal.

¹⁹ Nima pu le Herodias nan nann Jɔnn, ki ban u ku u, kaa ŋman; ²⁰ ba pu? Ubɔr Herod aa nan cha u ŋa u nibaa. Herod san Jɔnn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabɔr. Waah nan ŋun waabɔr ti na nan ŋa u ilandak sakpen a.

²¹ Le Ubɔr Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u ŋa tijikaar pam, ki yin bininyuum, ni waajab aaninkpiib, ni Galilee aatinj aaninkpiib ke bi dan nan ji. ²² Baah bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias aabisal dan nan waa liwaal bi mɔmɔk aanimbiin ni. Le ni mɔɔr Ubɔr Herod, ni binib bimɔk nan bi ji u chee tijikaar na. Le Ubɔr Herod bui u ke u ga tii u ipiin. U yaa len waah ban pu na kan, nima le u

ga tii u. ²³ U nan puu Uwumbər ke u ga tii u waah ban pu na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan, u ga tii u.

²⁴ Le usapəən ngbaan buen ti baa una ke, “M ga bui u ke u tii mi ba?”

Le una Herodias kan nsan mu u ga di ku Jənn na, le ki bui waabo ke, “Li cha ti bui u ke aa ban Jənn u muini binib nnyun ni na aayil la.”

²⁵ Le u gir buen Ubər Herod chee mala, ki ti bui u ke, “M ban ke aa di Jənn u muini binib nnyun ni na aayil, ki di ɲa likusambil ponn ni, ki di tii ni mi dandana wee.”

²⁶ Waah len kina na, le ni bii Ubər Herod aasui sakpen. Waah puu tipuur ti bicham aanimbil ni na, nima le waa ban ke ti bee. ²⁷ Libuul ngbaan ni le u tun waajab ponn ni ubaa ke u ti li joo ni Jənn aayil. Le uja ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu gii ni Jənn aayil, ²⁸ ki di ɲa likusambil ponn ni, ki joo ni nan di tii usapəən ngbaan. Le u mu di ti tii una. ²⁹ Jənn aadidiliib aah ɲun kina na, bi dan nan yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.

*Yesu aah kpiin bijab ɲichur ɲijmu pu na
(Matiu 14.13-21; Luk 9.10-17; Jənn 6.1-14)*

³⁰ Yesu aakpambalb nan ki gir ni u chee, ki nan tuk u baah tuk binib Uwumbər aabər, ki tun lituln məmək pu na. ³¹ Binib mu nan bi nima chee ki wiir, bibaa choo, biken mu gir. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi, “Cha ti buen kipəək ni, binib aah kaa bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki fuur.” ³² Le bi koo buɲəb ni, ki kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipəək ni bibaa.

³³ Binib nan kan baah cha pu na. Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan itingbaan məmək ni, ki san kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi fuu nima. ³⁴ Yesu aah nan ti fuu nima ki nyan buṅɔb ni na, u kan kinipaak sakpeṅ. Bi nan bi ke ipiih i chuun kaa kpa upihkpaal na. Nima le u san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbər aabər pam. ³⁵ Kijook aah joor na, le waadidiliib dan nan bui u ke, “Ti bi kipɔk ni la. Kijook mu joor a. ³⁶ Cha binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ki ji.”

³⁷ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

Le bi baa u, “Ti ga di iwiin ikui ilee aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji ii?”

³⁸ Le u baa bi, “Ni kpa ṅboroboro kpin ṅiṅa? Li cha ti lik man.”

Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk u ke, “Ti kpa ṅboroboro kpin ṅiṅmu ni ijan ilee.”

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan məmək ke, “Kaln kitij timosənn pu man, ṅikpuk ṅikpuk.” ⁴⁰ Le bi kal nkub nkub, ikuul piṅmu pu. ⁴¹ Le u yoor ṅboroboro kpin ṅiṅmu, ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, le ki gii gii boroboro ngbaan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi məmək. ⁴² Le bi məmək ṅman ki bab. ⁴³ Baah ṅman ki bab na, le waadidiliib kuun boroboro ni ijan i gur na, ki gbiin tibɔkur kipiik ni tilee. ⁴⁴ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na nan ye ṅichur ṅiṅmu la.

*Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Matiu 14.22-33; Jənn 6.15-21)*

⁴⁵ Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo bunɔb na ni, ki loln u pu nshan, ki puur nnyusakpem aadapuul, ki buen Betseda aatinj ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun. ⁴⁶ Waah chɔi bi na, le u jon lijool paab, u ti mee Uwumbɔr. ⁴⁷ Le ni mue. Le u bi nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi bunɔb ni, nnyusakpem aakaasisik ni. ⁴⁸ Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni pɔɔ sakpen baah ga ŋaal bunɔb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ŋan bi. U ba ga nan jer bi pu. ⁴⁹⁻⁵⁰ Le bi mɔmɔk kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun.

Libuul ngbaan ni le u bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,” ⁵¹ le ki koo bunɔb ni bi chee. Waah koo bunɔb ni na, le libuln ŋmin. Le ni gar bi ki ti nyan; ⁵² ba pu? bitafal aah pɔɔ pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijnjiir aatuln pu na aatataa.

*Yesu aah cha bimum pɔɔk Genesaret aatinj ni pu
na
(Matiu 14.34-36)*

⁵³ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatinj chee, le ki nyan bunɔb ni, ki di bu gbin. ⁵⁴ Baah ti nyan bunɔb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu, ⁵⁵ ki san buen itingbaan mɔmɔk ni, ki luln ni bimum ŋikeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa ŋun waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bimum u chee. ⁵⁶ U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan

ni kan, bi joo ni bibum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bibum meeh waabəkul aaməjuul. Bimək meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pəək.

7

Biyaajatiib aakaal (*Matiu 15.1-9*)

¹ Le Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməmək b bibaa nyan Jerusalem, ki dan nan kuun Yesu chee.

² Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa ɲir biɲaal.

³ Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa ɲir biɲaal mbaməm kan, baan ji tijikaar. ⁴ Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr, le ki dii ikaal aabəɲ aabəɲ ke nimina na, ki ɲir ɲisambil, ni ɲibuu, ni tiyir, ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵ Le Farisii yaab, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ngbaan baa Yesu ke, “Ba ɲa saadidiliib aa dii tiyaa-jatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa ɲir biɲaal.”

⁶ Le u bui bi, “Nimi biɲmanɲmannim, Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len len nimi aabər na, u nan len mbamən la ke,
‘Binib ngbaan pak Uwumbər buməb ni la.

Bisui daa u chee.

⁷ Bi dooni u yəli la,

ki mək binib biyaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.’ ”*

⁸ Yesu nan ki tuk bi ke, “Ni di Uwumbər aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹ “Ni tee yii Uwumbər aakaal, le ki dii niyaajatiib aakaal. ¹⁰ Moses nan len ke, ‘Aa li pak aate ni

---

* **7:7** : Lik Aisaya 29.13.

aana,† ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibəbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.’‡ 11 Le nima len ke unii yaa bui ute, bee una ke, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ηmaa tii si. M di tii Uwumbər a,’ 12 ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la. 13 Nimina ponn ni, ni yii Uwumbər aabər, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni ηani tiwan nimina məmək aabəη pam.”

*Tiwan ni ηani unii titunwanbirdaan na
(Matiu 15.10-20)*

14 U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, “Ni məmək li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa. 15 Tiwan ni unii di ηa uməb ni u di nab na nibaa aan ηmaa ηa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyani uməb ni na, nima le ηani u titunwanbirdaan. [16 U kpa litafal na kan, u ηun.”]

17 Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le waadidiliib baa u waayatanakl ngbaan aatataa. 18 Le u baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni na aan ηmaa ηa u titunwanbirdaan aa? 19 Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sənn.” Yesu aah len kina na, ni mək ke tijikaar tibaa aa kə.

20 Le u nan ki tuk bi, “Tiwan ni nyan unii aaməb ni na, nima le ηani u titunwanbirdaan. 21 Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ηan na, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linikul, 22 ni iniman, ni mbiin, ni linyaməngee, ni inimpoo, ni lipiipoln, ni ηisiibil, ni kalmbaani, ni kijərək aatuln.

---

† 7:10 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. ‡ 7:10 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

²³ Tiwanbir nimina məmək nyan ni unii aasui ni la, le ki nani u titunwanbirdaan.”

*Upii aah gaa Yesu ki kii mbaməm pu na
(Matiu 15.21-28)*

²⁴ Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa nmaa bər. ²⁵⁻²⁶ Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonisia aatiŋ ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan nyan Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki gaŋ u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na. ²⁷ Le Yesu bui u, “Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibo kan, naa nan.”

²⁸ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamən la; ibo mu tee do teebul taab ki ji mbim aajikaabol ni lir kitiŋ na.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah len mbamən pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga nmaa gir kun.”

³⁰ Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan do kidiik ni la.

Yesu aah cha ubir pək pu na

³¹ Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bən dii Saidonn aatiŋ ni, ki ti bən dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee Aanyusakpem ni. ³² Le binib bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpaa. Le bi gaŋ Yesu ke u di unaal paan u pu. ³³ Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timətan meeh utafakpaa

ngbaan aalambil, ³⁴ le ki waan lik paacham, ki fuur lii uponn ni, le ki bui u ke, “Efata.” Efata aatataa le ye ke “Kpaar.”

³⁵ Libuul ngbaan ni, le u ηun. Ulambil mu lɔkr; le u piin ki bi len tibɔr mbamɔm. ³⁶ Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti. ³⁷ Ni nan gar binib ki ti nyan, le bi len ke, “Waah ηani nimɔk na, ni ηan. U cha bitafakpaab ηun, ki cha bibirb mu len.”

8

*Yesu aah kpiin binib ηichur ηinaa pu na
(Matiu 15.32-39)*

¹ N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke, ² “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. ³ Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

⁴ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔk ni la. Ti ga kan tjiir la chee aan ki di tii binib ngbaan mɔmɔk aan bi ji bab?”

⁵ Le u baa bi, “Ni kpa ηiboroboro kpin ηija?”

Le bi bui u ke, “Njilole.”

⁶ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kaln kitij man.” Le u yoor ηiboroboro kpin njilole ngbaan, ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Le bi yakr siin binimbiin ni. ⁷ Bi nan kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiin ni. ⁸ Le bi

məmək ŋman ki bab. ⁹ Bi ga nan li fuu ŋichur ŋinaa. Baah ŋman ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibɔɔkur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo buɔɔb ni, ki buen Dalmanuta aatiŋ ni.

*Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aatuln pu na
(Matiu 12.38-42; 16.1-4)*

¹¹ Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔŋ u la, le ki bui u ke u tun lijinjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan bi kan. ¹² Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, “Nimi dandana aanib, ba ŋa ni ban ke m tun lijinjiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamɔn la, maan tun lijinjiir aatuln aan ni kan.”

¹³ Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo buɔɔb ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.

*Bi li nyi Farisii yaab aamɔkm
(Matiu 16.5-12)*

¹⁴ Waadidiliib nan suln kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baanɔɔb ni. ¹⁵ Le u bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubɔr Herod aaboroboro aanyɔk.”

¹⁶ Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

¹⁷ Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba ŋa ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aatataa aa? Nitafal pɔɔ la aa? ¹⁸ Ni kpa ŋinimbil, kaa waa aa? ki kpa ŋitafal, kaa ŋun aa? ¹⁹ Maah nan di ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ki gii yakr binib ŋichur ŋiŋmu na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tiŋa? Naa teer la aa?”

Le bi bui u, “Kipiik ni tilee.”

²⁰ Le u ki gir baa bi, “Maah nan di njiboroboro kpin njilole ki gii yakr tii binib njichur njinaa na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tija?”

Le bi bui u, “Tilole.”

²¹ Le u ki baa bi, “Naa kee nin bee maah len pu na aatataa aa?”

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

²² Le bi fuu Betseda aatinj ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan ganj u ke u di unjaal meeh u. ²³ Le Yesu chuu unjaal, ki dar u ki di nyan kitinj ngbaan ni, le ki ti tii timɔɔtan ja ujoon ngbaan aanimbil ni, ki di unjaal paan u pu, ki baa u, “Aa waa aa?”

²⁴ Le u lik, le ki bui ke, “M waa binib chuun ki naahn isui la.”

²⁵ Le Yesu ki gir di unjaal paan unimbil pu. Le u lik mbamɔm, ki pɔɔk, ki waa tiwan mɔmɔk chain.

²⁶ Le Yesu bui u ke u li tak nshan chaa kun. U taa bɔ dii kitinj ngbaan ni.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(Matiu 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, “Binib bui ke m ye njma?”

²⁸ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib ponn ni ubaa la.”

²⁹ Le u ki baa bi, “Nima len ke m ye njma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Kristo u Uwumbɔr lee u na la.”

³⁰ Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.

Yesu aah tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na (Matiu 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Le u piin ki tuk waadidiliib ke, “Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.” ³² U tuk bi tibɔr ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbamɔm ke u taa len kina. ³³ Le Yesu fenn ki toŋ waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, “Kinimbɔŋ, siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbɔr aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la.”

³⁴ Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo, aan ki li dii mi. ³⁵ Unii umɔk kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ŋmaa kpo m pu, ni tibɔnyaan tee pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk, ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? ³⁷ Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal? ³⁸ Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr. Unii yaa san inimɔɔn m ni maabɔr chee ke u di tuk biken kan, min Unibɔn Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbɔr aapɔɔn. Uwumbɔr aatuuntiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.”

9

¹ U nan ki tuk bi, “M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan

Uwumbər aanaan fuu ni ni mpəən.”

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Matiu 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jənn, ki jon lijool fəfək paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni. ³ Waawanpeenkaan nan kpaln tiwanpipiln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga ŋmaa ŋa likekeln li li piin kina. ⁴ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibər. ⁵⁻⁶ Le ijawaan chuu waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, “Uməmək, taah bi do na, ni ŋan. Cha ti ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁷ Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, “Njapəən u m gee u na sə. Li ŋun waah len pu na man.” ⁸ Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibən Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi kii kina. Bi mu nan baa təb ke, “Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?” ¹¹ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbər aakaal aaməmək len ke Elaija le ga puen dan, le Kristo nin fuu ni?”

¹² Le u bui bi, “Mbamən, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan məmək. Ni mu ŋmee Uwumbər Aagban ni ke min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi. ¹³ M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ŋa u bakaa, baah gee pu na. Bi ŋa

u naah ŋmee pu Uwumbər Aagbanj ni ke bi ga ŋa u pu na.”

*Yesu aah nyan libimbikl ubo ni na
(Matiu 17.14-21; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Le bi fuu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpenj si gob bi. Uwumbər aakaal aaməmək b bibaa mu bi kpak bi kinikpapak. ¹⁵ Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi məmək pam. Le bi san buen u chee, ki ti doon u. ¹⁶ Le u baa waadidiliib, “Ni ni bi kpak ba pu?”

¹⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, “Uməmək, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki ŋa u ubir. ¹⁸ Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitiŋ la. Le uməb ponn ni puk tipupukr, le u ŋmə ŋinyin. Le uwon chaar ki pək. Le m gaŋ saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa ŋmaa nyan li.”

¹⁹ Le Yesu bui bi, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu, aan ni gaa Uwumbər ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ²⁰ Le bi joo ni u Yesu chee.

Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitiŋ, ki binni. Le uməb puk tipupukr. ²¹ Le Yesu baa ute ke, “Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?”

Le ute bui u ke, “Li chuu u tibir ni la. ²² Li lir u mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala, ki ban li ku u. Aa yaa ga ŋman kan, san timi kinimbaak ki ter timi.”

²³ Le Yesu bui u ke, “Aa len ke m yaa ga ŋman kan. Nibaa aa pə unii u gaa mi ki kii na chee.”

24 Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, “M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbaməm.”

25 Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, “Libimbikl li ŋa u ubir ni utafakpaa na, m bui si la, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal.”

26 Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur dɔ ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a. 27 Le Yesu chuu uŋaal, ki fiin u. Le u fii sil.

28 Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa, ki nan baa u, “Ba pu taa ŋmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

29 Le u bui bi, “Naan ŋmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbər [ki lul buməb.]”

*Yesu aah ki tuk bi waakun aabər pu na
(Matiu 17.22-23; Luk 9.43-45)*

30 Le bi siir nima, ki bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibər tibaa. 31 U bui bi ke, “Bi ga di min Unibən Aabo, ki di ŋa binib aañaal ni, le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

32 Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.

*Ulau ye uninyuun?
(Matiu 18.1-5; Luk 9.46-48)*

33-34 Baah chuun nsan ni na, le waadidiliib kpak tɔb ke, “Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?” Le bi fuu Kapenaum aatiŋ ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, “Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?”

Le bi si ηmin. ³⁵ Le u kal, ki yin waadidiliib kipiik ni bilee ngbaan məmək, ki bui bi ke, “Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ηa puwəb yoo, ki li ye ni məmək aatutunn.” ³⁶ Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u unjaal ni, ki bui bi, ³⁷ “Unii umək gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umək gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbər u tun ni mi na la.”

*Taa kiir unii u tun Uwumbər aatuln na
(Luk 9.49-50)*

³⁸ Le Jənn bui u ke, “Uməməkɾ, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

³⁹ Le Yesu bui bi, “Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijinjir aatuln maayimbil pu kan, waan ηmaa len tibəbir m pu mala. ⁴⁰ Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichaη ni la. ⁴¹ M tuk nimi mbamən la, unii yaa tii nimi nnyunyunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar.”

*Taa təη ubo ubaa ke u tun titunwanbir
(Matiu 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² “Unii yaa təη mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibəbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpeη, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem abuu li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u təη ubo ubaa. ⁴³ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aajaal pu na aan tiwan ngbaan yaa təη si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ηjaal mbaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iηaal ilee, ki koo mmii mu kaan junn na ni. [⁴⁴ Nima chee,

‘ɲikpaambil ɲi ɲmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’] ⁴⁵ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔɲ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ɲitaa ɲilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. [⁴⁶ Nima chee, ‘ɲikpaambil ɲi ɲmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn’.] ⁴⁷ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanibil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔɲ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linibil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni aa li kpa ɲinibil ɲilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. ⁴⁸ Nima chee, ‘ɲikpaambil ɲi ɲmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’*

⁴⁹ “Mmii ga ɲa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ɲani kitork aanann chain pu na. ⁵⁰ N-yaan ɲan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man.”

10

Uja taa jenn upuu
(*Matiu 19.1-12; Luk 16.18*)

¹ Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ɲani pu n-yoonn mɔmɔk na.

---

* **9:48** : Lik Aisaya 66.24.

² Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki baa u ke, “Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?”

³ Le u baa bi, “Moses nan len kinye?”

⁴ Le bi bui ke, “Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ŋmaa ŋmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u.”

⁵ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ŋmee nkaal mue tii nimi. ⁶ Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa wee na, u nan naan uja ni upii.* ⁷ Nima pu na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ⁸ ki ŋa unibaan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.† ⁹ Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi.”

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibɔr ngbaan. ¹¹ Le u bui bi, “Uja umɔk jenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. ¹² Upii mu yaa yii uchal, ki ki mɔn uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la.”

Yesu aah ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa mbim pu pu na (Matiu 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di unjaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Waah kan ke bi kae bi na, le u gee liŋuul, ki bui waadidiliib ke, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. ¹⁵ M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk kaa gaa Uwumbɔr aanaan ke ubo

* **10:6** : Lik Mpiin 1.27, 5.2. † **10:8** : Lik Mpiin 2.24.

aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni.” ¹⁶ Le u yoor mbim ngbaan ηmam, ki di unjaal paan bi pu, ki ηa Uwumbər aanyoor ηa bi pu.

*Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na
(Matiu 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, “Uməməkɾ nyaan, m ga ηa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁸ Le Yesu baa u ke, “Ba pu aa yin mi ke Uməməkɾ nyaan? Ubaa aa ηan, see Uwumbər baanja. ¹⁹ Aa nyi Uwumbər aakaal: ‘Taa ku binib; taa gər kida-gook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseer-aadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.’ ” †

²⁰ Le uja ngbaan bui u ke, “Uməməkɾ, m joo ikaal imina məməkɾ tibir ni la.”

²¹ Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, “Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ηimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi.”

²² Yesu aah len kina na, le uja ngbaan aanimbil wəb ηa gbilngbiln. Ni ηa u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³ Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, “Ni pɔɔ sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbər aanaan ni.”

²⁴ Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, “Maabim, ni pɔɔ sakpen ke binib [bi tii liwankpal naadii na] koo Uwumbər aanaan ni.

²⁵ Uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni

---

† 10:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

pu na, ni pɔɔ ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁶ Le ni gar bi ki ti nyan. Le bi baa tɔb ke, “Ni yaa ye kina kan, ŋma ga tee ŋmar?”

²⁷ Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, “Ni pɔɔ binib le chee. Naa pɔɔ Uwumbɔr chee; nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

²⁸ Le Piita bui u ke, “Tima kan, ti nan di tiwan mɔmɔk di lii, ki dii si la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tibɔnyaan tee pu na, ³⁰ u ga kan ŋidichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar, ni mɔmɔk nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga ŋa u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³¹ Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan ŋa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam le ga nan ŋa bisalolm.”

*Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na
(Matiu 20.17-19; Luk 18.31-34)*

³² Yesu ni waadidiliib nan dii nsan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga ŋa u pu na. ³³ U nan bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ki di ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanjaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ŋeer bi ku mi, ki ga di mi ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni. ³⁴ Le bi ga yook mi, ki teei timɔtan ŋa m pu, ki lue mi ŋinaalab,

le ki nin ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

Jems ni Jōnn aah ban pu na
(*Matiu 20.20-28*)

³⁵ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapotiib Jems ni Jōnn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke, “Umömökr, ti ban ke aa ŋa taah ga mee si pu na le ki tii timi.”

³⁶ Le u baa bi ke, “Ni ban ke m ŋa ba ki tii nimi?”

³⁷ Le bi bui u, “Aa yaa ji saanaan ki kan mpɔɔn kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aañangii wɔb, uken mu li ka aañangan wɔb.”

³⁸ Le u bui bi ke, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ŋmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?”

³⁹ Le bi bui u, “Ti ga ŋman.”

Le u bui bi, “Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. ⁴⁰ Tɔ, binib bi ga kal ŋñangii, ni ŋñangan wɔb na ma kan, Uwumbɔr le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi.”

⁴¹ Le waadidiliib kipiik bi gur na ŋun Jems ni Jōnn aah tuk u pu na. Baah ŋun kina na, le bi gee linjuul bi pu. ⁴² Le u yin bi mömök ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ⁴³ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ŋa ubaa ni mömök aatutunn. ⁴⁴ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa ubaa ni mömök aanaagbiija. ⁴⁵ Min Unibɔn Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii.”

*Yesu aah likr ujoon ubaa aanimbil pu na
(Matiu 20.29-34; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatiŋ ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpenj dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwanmeer na, ka nsan aamɔgbeln, bi yin u ke Batimeus, u ye Timeus aajapɔɔn na. ⁴⁷ Le u ŋun ke Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na ban u jer. Le u tar ke, “Yesu, u ye Ubɔr David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

⁴⁸ Le binib pam kae u ke u ŋmin. Le u moo tar ke, “Ubɔr David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁹ Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, “Yin ni u.”

Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, “Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la.”

⁵⁰ Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.

⁵¹ Le Yesu baa u ke, “Aa ban ba?”

Le u bui u ke, “Umɔmɔkr, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁵² Le Yesu bui u ke, “Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan.”

Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii Yesu nsan ni nima.

11

*Jerusalem aah nyuŋ Yesu pu na
(Matiu 21.1-11; Luk 19.28-40; Jɔnn 12.12-19)*

¹ Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. ² Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Li cha man naah si gbɔk kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diŋ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo

ni u m chee man. ³ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ŋa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.’ ”

⁴ Le bi buen ki ti kan ubon u laa diin na gbin lipaal, mbisamɔb chee, ki mal nsan. Le bi chuu gbiln u. ⁵ Le binib bi si nima chee na bibaa baa bi ke, “Ba ŋa ni chuu gbiln ubon ngbaan?”

⁶ Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen. ⁷ Le bi joo ni ubon ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu dij u pu. ⁸ Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln nsan na, ni bi paan puwɔb na nan tar ke, “Hosiana,* Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.† ¹⁰ Uwumbɔr aanyoor bi tiyaaja David aanaan mu choo na pu. Hosiana bi paacham.”

¹¹ Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki lik tiwan mɔmɔk. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatin ni.

*Yesu aah bui busub bubaa pu na
(Matu 21.18-19)*

¹² Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatin ni. Baah cha na, le nkon joo u. ¹³ Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ŋisubil bi aan ŋaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ŋmeen. Naa nan kee ŋeer ŋikakan lu. ¹⁴ Le u bui busub ngbaan ke, “Ubaa aan ki

---

* **11:9** : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.” † **11:9** : Lik Ilahn 118.25-26.

kan lisubil libaa aa pu ki ηmɔ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

Le waadidiliib ηun waah len pu na.

*Yesu aah toor Uwumbɔr Aadichal pu na
(Matiu 21.12-17; Luk 19.45-48; Jɔnn 2.13-22)*

¹⁵ Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na li ponn ni, ki labr bilikpelm aateebul mam chij, ki labr binib bi kooh ηinanjel na mu aajal chij. ¹⁶ Waa nan kii ke unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbɔr Aadichal ponn ni jer. ¹⁷ Le u bui bi ke, “Ni ηmee Uwumbɔr Aagban ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ηinibol mɔmɔk mee mi na la;’ le nimi di li ηa bififiirb aakakaa chee.”[†]

¹⁸ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ηun Yesu aah ηa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ηa pu ki ku u na. Bi nan san u ijawaan, ba pu? waah tuk kinipaak ngbaan Uwumbɔr aabɔr pu na, ni gar bi mɔmɔk pam.

¹⁹ Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waa-didiliib ki nyan Jerusalem aatin ni.

*Likakaln ngbaan aamɔkm
(Matiu 21.20-22)*

²⁰ Naah woln kitaak kichakpinaanyeeke ni, aan bi chuun nsan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mui busub ngbaan kuur ki nan saa taab. ²¹ Le Piita teer Yesu aah fe ηa pu na, le ki bui u ke, “Umɔmɔkr, lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a.”

[†] **11:17** : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

²² Le Yesu bui bi, “Tii Uwumbər naadii man. ²³ M tuk nimi mbamə̀n la, unii umək ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ɲa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ɲa kina ki tii u. ²⁴ M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbər tiwan nimək na, ni tii u naadii ke ni kan ni, le ni ga sil kan. ²⁵ Ni yaa bi mee Uwumbər kan, di cha pinn binib bimək tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir. [²⁶ Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”]

*Baah baa Yesu waatuln pu pu na
(Matiu 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbər Aadichal ni na, le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɓ, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ²⁸ le ki nan baa u ke, “Aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? Nɲma tii si nsan ngbaan ke aa ɲa kina?”

²⁹ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲa maah ɲani pu na. ³⁰ Jənn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib? Tuk mi man.”

³¹ Le bi kpokl təb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbər le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ɲa taa nan gaa u ki kii. ³² Taah san kinipaak ngbaan ijawaan pu na, taan ɲmaa len ke binib le tii u nsan, ba pu? bi məmək len ke Jənn nan ye Uwumbər aabə̀nabamə̀nn la.” ³³ Nima le bi bui Yesu ke, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi ke, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki nani maah nani pu na.”

12

Bikpaab bi kaa nan na aayatanakl
(*Matiu 21.33-46; Luk 20.9-19*)

¹ Le Yesu ki nakl bi niyatanak ke, “Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki num isui i lu nisubil na ki ponn ni, le ki di idə gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di nisubil na li ponn ni aan ki muen nyan nyananyun na, le ki maa libimbifofon ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan na binjal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun nisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitiŋ ki daa na ni. ² Buyoonn nisubil ngbaan nan pur na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wəb, ki yook u. ⁵ Le usadaan na ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu. ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujapənbəal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujaənbəal ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le ki bui ke, ‘Bi ga pak njapənbəal ma.’ ⁷ Le bikpaab ngbaan kpokl təb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ⁸ Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan n-gbaan.

⁹ “Tə, usadaan ngbaan ga na kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab

biken. ¹⁰ Naa karn Uwumbər Aagban aah len pu na aa? ke,
 ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

¹¹ Uwumbər le ŋa kina, le ni gar timi pam.’ ”*

¹² Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liy-atarajkl ngbaan ŋaŋ bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.

Baah pen Yesu nlan pu na

(Matiu 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubər Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan. ¹⁴ Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, “Uməməkr, ti bee ke aa len mbamən la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mək timi Uwumbər aasan mbaməm la. Ni ŋan ti pa lampoo tii Ubərkaan Siisa aan naa ŋan? Ti pa aan ti taa pa?”

¹⁵ Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, “Ba ŋa ni təŋ mi? Li joo ni limombil m lik man.”

¹⁶ Le bi joo ni li. Le u baa bi, “Ŋma aanan ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u ke, “Siisa yaan.”

¹⁷ Le u bui bi ke, “Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbər yaan na tii Uwumbər.”

Waah len kina na, le ni gar bi pam.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Matiu 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. ¹⁹ Le bi bui u ke, “Uməməkr, Moses nan ŋmee nkaal ki di tii timi ke, ‘Uja yaa kpo, ki cha upuu, kaa kpa ubo kan,

* **12:11** : Lik Ilahn 118.22-23.

unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.’† ²⁰ Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. ²¹ Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo. ²² Bijab ngbaan mɔmɔk bilole mu ŋa kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ²³ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ŋma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la.”

²⁴ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbɔr Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ²⁵ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mɔn bijab. Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuun-tiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ²⁶ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabɔr, naa karn Moses aah nan ŋmee busub bu nan gaal mmii na aabɔr nin chee na aa? Nima chee le ni ŋmee ke Uwumbɔr nan bui Moses, ‘Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr.’‡ ²⁷ Uwumbɔr yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbɔr kan, nima le mɔk ke bi kpa limɔfal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a.”

Mulakaal ye nkaal kpaan?

(Matiu 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ŋun baah gbaa tɔb chee tibɔr pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbamɔm

---

† 12:19 : Lik Ikaal 25.5. ‡ 12:26 : Lik Nnyam 3.6.

la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, “Mulakaal ye nkaal kpaan?”

²⁹ Le Yesu bui u ke, “Nkaal kpaan le ye ke, ‘Israel yaab, li ηun man, Tidindaan Uwumbər ye Dindaan baan la. ³⁰ Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək, ni saapəon məmək.’” ³¹ Nkaal mu paa na le ye ke, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’* Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee.”

³² Le u bui Yesu ke, “Uməmək, aa len mbamən la. Saah bui ke Uwumbər ye Uwumbər baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu. ³³ Unii yaa gee Uwumbər usui məmək ni, ni waalandak məmək, ni waapəon məmək, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le ηan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbər.”

³⁴ Le Yesu bee ke u len nlan aabər la. Le u bui u, “Saa daa Uwumbər aanaan ni.”

Baah len tibər ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.

Kristo aabər

(Matu 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki baa bi, “Uwumbər aakaal aaməmək bə ηa kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ga li ye Ubər David aayaabil?

³⁶ Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha Ubər David ubaa len ke,

‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ηηangii wəb

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək

na.’†

§ **12:30** : Lik Ikaal 6.4-5.

* **12:31** : Lik Liifai Yaab 19.18.

† **12:36** : Lik Ilahn 110.1.

³⁷ “Ubər David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ŋmaa ye uyaabil aa?”

*Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək b aabər
(Matiu 23.1-36; Luk 20.45-47)*

Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin. ³⁸ Waah tuk bi Uwumbər aabər na, le u bui bi, “Ni li nyi man Uwumbər aakaal aaməmək b aabər. Baageehn le ye ke bi li pee ŋibəkul fəfək, ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyaŋ ni, ³⁹ ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁰ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbər ni yunni ke bi ŋmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

*Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ Yesu nan ka mal Uwumbər aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo ŋimombil ŋani daka a ngbaan ponn ni pu na. Le biwankpadam pam nan di ŋimombil pam ŋa u ponn ni. ⁴² Le ukpopiigiin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di ŋa u ponn ni. ⁴³ Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ukpopiigiin wee tii ŋimombil ki jer bi məmək aah tii pu na. ⁴⁴ Bi məmək tii, ki gur ŋimombil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa.”

13

Baah ga gbaa wii Uwumbər Aadichal pu na (Matiu 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, “Uməmək, lik ɲitakpal ɲi bi di maa lidichal lee na aah ɲan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na.”

² Le Yesu bui u, “Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na (Matiu 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbər Aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jənn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke, ⁴ “Tuk timi, bi ga ɲa kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ɲeer bi ɲa kina?”

⁵ Le u bui bi ke, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi. ⁶ Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimbil, ke bima le ye min Yesu, ki ɲmann binib pam. ⁷ Ni ga ɲun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ɲa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁸ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Kitiɲ ga deɲ ɲipepel, ɲipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibərb ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk bi tibənyaan tee. ¹⁰ Binib

ga di tibənyaan tee tuk ŋinibol məmək waahr, aan dulnyaa wee nin doo. ¹¹ Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbər aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbər Aafuur Nyaan le ga len. ¹² N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo ŋa binib aajaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aajaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ¹³ M pu, le binib məmək ga li nan nimi. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar.”

Tiwan ni kaa ŋan na aabər

(Matiu 24.15-28; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁴ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na.” (Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa.) “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen ŋijoo paab. ¹⁵ Unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala. ¹⁶ Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁷ N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa ŋipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ŋaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ¹⁸ Mee Uwumbər man ke u taa cha tibər tee ŋa kakab aayoonn. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan

---

* **13:15** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²⁰ Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan ηmar. Le waanigeekaab aanimbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.

²¹ “N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, ‘Lik, Kristo u ga gaa binib lii na sɔ,’ ki yaa ki bui ke, ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²² Ba pu? biηmanηmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbər aabənabtiib la. Bi ga tun lijnjiir aatun ki ηmann binib; bi ga pɔɔn bibaa ke bi ηmann Uwumbər aanib mu. ²³ Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibər timina məmək.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(Matiu 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴⁻²⁵ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapu wɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nwiin ga bɔln. Uηmal mu aan ki li wiin. Injabi mu ga lir. ²⁶ N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ²⁷ N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbər aatuuntiib dulnyaa wee ponn ni məmək, liwipuul, ni liwilir, ni ηηangan, ni ηηangii wɔb, bi ti kuuni maanib məmək, ki di dan m chee.”

Bukpasəm aayatanakl

(Matiu 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ “Bukpasəm le ye liyatanakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ηani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer. ²⁹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ηani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni. ³⁰ M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək

puen ŋa. ³¹ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

*Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na
(Matiu 24.36-44)*

³² “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbər Aajapəon mu aa nyi. Nte Uwumbər baanja le nyi. ³³ Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na. ³⁴ Ni naahn uja u nan ban u chuun nshan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbaməm, ki mək bi məmək baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen. ³⁵ Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobəŋ, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpitaawoln. ³⁶ Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni də geen. ³⁷ Maah tuk nimi pu na, m tuk binib məmək la, li nyi man.”

14

*Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na
(Matiu 26.1-5; Luk 22.1-2; Jənn 11.45-53)*

¹ N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na.* N-yoonn ngbaan, le bi ŋmə boroboro u kaa kpa nnyək na. Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkəb nan kal ki kpokl

---

* **14:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

baah ga ŋa pu ki loon chuu Yesu ki ku u na, ² le ki bui tɔb ke, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga ŋmɔ tijar.”

*Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na
(Matiu 26.6-13; Jɔnn 12.1-8)*

³ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatinj ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki ka ji tijikaar. Waah ka ji tijikaar kina na, le upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na, bi yin mu ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee na mɔmɔk kpir Yesu aayil pu. ⁴ Waah ŋa kina na, le bi ponn ni bibaa gee liŋuul, ki baa tɔb ke, “Ba ŋa u bii tulalee ngbaan kina? ⁵ Ti ba ga ŋmaa di u kooh ki kan ilik ni jer iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim.” Le bi ŋulni u pu.

⁶ Le Yesu bui bi, “Di cha u man. Ba ŋa ni muk u kina? U tun lituln li ŋan na le ki tii mi. ⁷ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga ŋmaa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ⁸ U ŋa waah ga ŋmaa ŋa pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la. ⁹ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ŋa pu na ke binib li teer waabɔr.”

*Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(Matiu 26.14-16; Luk 22.3-6)*

¹⁰ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbər aato-toorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u ban u di Yesu ɲa biɲaal ni la. ¹¹ Baah ɲun kina na, le ni ɲa bi mpopiin. Le bi puu tipuur ke bi ga tii u ɲimombil. Le u ban nsan mu u ga di Yesu ɲa biɲaal ni na.

*Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na
(Matiu 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jənn 13.21-30)*

¹² Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aajan aawiindaal, bundaln bi ga kər upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Ni li cha kitinɲ ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. ¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, ‘Uməmɔkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹⁵ Le u ga mɔk nimi paacham aadisakpeɲ ki bi puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi.”

¹⁶ Le bi siir, ki buen kitinɲ ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

¹⁷ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji. ¹⁸ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ɲa kina.”

¹⁹ Bisui nan bii. Le bi baa u ubaabaa ubaabaa, “Ni ye min la aa?”

²⁰ Le u bui bi, “Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ŋa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la. ²¹ Min Unibɔn Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke m ga kpo pu na. Tibɔbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

Tidindaan aajim

(Matiu 26.26-30; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²² Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, “Gaa man. Maawon le na.”

²³ Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi. Le bi mɔmɔk nyun. ²⁴ Le u bui bi, “Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii nimi. Binib pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya. ²⁵ M tuk nimi mbamɔn la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu ŋisubil aanyunpɔm Uwumbɔr aanaan ni na.”

²⁶ Le bi gaa Uwumbɔr aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Matiu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jɔnn 13.36-38)

²⁷ Le Yesu ti bui bi, “Ni mɔmɔk ga san cha mi. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Uwumbɔr ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’† ²⁸ Buyoonn Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee.”

---

† 14:27 : Lik Sekaria 13.7.

²⁹ Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁰ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.”

³¹ Le Piita po beenin len ke, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib məmək mu len kina.

*Yesu aah mee Uwumbər pu na
(Matiu 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui waadidiliib, “Kal do man, m buen ti mee Uwumbər.”

³³ Le u di Piita, ni Jems, ni Jənn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsugar nan muk u sakpen.

³⁴ Le u bui bi, “Nsui bii sakpen, ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man.”

³⁵ Le u foor siib, ki doon kitij lichichikr, ki mee Uwumbər ke ni yaa ga ηmaa ηa aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan, ³⁶ ki bui ke, “Nte, aa ga ηmaa ηa tiwan məmək. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee ηa saageehn, ki taa ηa maageehn.”

³⁷ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi də geen; le u bui Simonn Piita ke, “Simonn, aa də geen la aa? Saa ηmaa li ka lik kikir kibaa aa? ³⁸ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəη ni. Nisui ban ni li lik, le tiwon aa pəə.”

³⁹ Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbər, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan, ⁴⁰ le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki də geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.

⁴¹ Le u ki buen ti mee Uwumbər, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi dɔ geen; le u baa bi, “Ni beenin fuur ki dɔ geen la aa? Ni ɲeer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibən Aabo, ki di ɲa titunwanbirdam aañaal ni la. ⁴² Fii, ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a.”

Baah chuu Yesu pu na
(*Matiu 26.47-56; Luk 22.47-53; Jənn 18.3-12*)

⁴³ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waa-didiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁴ Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[‡] na kan, uma le na. Bi chuu u mpɔɔn, ki di u buen.

⁴⁵ Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, “Uməmək,” le ki moor utakpiln. ⁴⁶ Le bi chuu Yesu mpɔɔn pu. ⁴⁷ Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁴⁸ Le Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? ⁴⁹ Iwiin məmək m nan bi ni chee Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, le naa chuu mi. Tɔ, nimina ɲa ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na la.”

⁵⁰ Le waadidiliib məmək san cha u.

[‡] **14:44** : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mək ngeehn.

⁵¹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipɔɔn ngbaan aakekeln. ⁵² Le u san cha waakekeln, ki san cha unmeen.

*Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na
(Matiu 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jənn 18.13-14, 19-24)*

⁵³ Le bi di Yesu buen Uwumbər aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək mu kuun ni nima chee. ⁵⁴ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb chee wol mmii. ⁵⁵ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məmək ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na. ⁵⁶ Le biseeraadam pam məlɔn inyamən paan u, ki bii u. Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.

⁵⁷ Le bijab bibaa fii sil, ki məlɔn inyamən paan u, le ki bui ke, ⁵⁸ “Ti nən u len ke u ga gbaa wii Uwumbər Aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa.” ⁵⁹ Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.

⁶⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi məmək aanimbiin ni, le ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?”

⁶¹ Le Yesu si nmin, kaa len tibaa. Le Uwumbər aatotoorninkpel ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na aan saa ye? Aa ye Uwumbər u ti pak u na Aajapɔɔn aa?”

⁶² Le Yesu bui ke, “M ye. Ni ga kan min Unibon Aabo ka Uwumbor aanjangii wob. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶³ Waah len kina na, le Uwumbor aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “Taa ki ban seeraadam. U di ubaa nan Uwumbor la. ⁶⁴ Ni nun waah sii Uwumbor pu na. Ni dak kinye?”

Le bi momak bui ke u neer bi ku u la.

⁶⁵ Le bi ponn ni bibaa piin ki bi teei timotan nani u pu, le ki di likekeln poo unimbil, ki gbaa u, ki baa u ke, “Ulau faa si?” Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.

Piita aah nee Yesu pu na

(Matu 26.69-75; Luk 22.56-62; Jonn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan ⁶⁷ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbamom, le ki bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatin aanii na chee.”

⁶⁸ Le Piita nee, ki bui u, “Maa bee saah len pu na aatataa,” le ki nyan lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.

⁶⁹ Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, “Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la.” ⁷⁰ Le Piita ki nee lelee.

Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, “Ni ye mbamon, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatin aanii la.”

⁷¹ Le Piita puu Uwumbər, ki bui ke, “Maa nyi naah len unii u na. M yaa mən nnyamən kan, Uwumbər daa ntafal.”

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.” Piita aah teer kina na, le u wii pam.

15

Pailat aah jin Yesu tibər pu na

(Matiu 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jənn 18.28-38)

¹ Kichakpinaanyee ni le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni bibəjirb aaninkpiib məmək kal ki kpokl baah ga ŋa pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u ŋa uŋaal ni. ² Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

³ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen. ⁴ Le Pailat ki baa u, “Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na.”

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa. Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 27.15-26; Luk 23.13-25; Jənn 18.39–19.16)

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii. ⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan

tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le bi nan di bi ŋa kiyondiik ni. ⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u ŋa waah ti ŋani pu njim ngbaan yoonn məmək na, ki nyan unaagbiija ubaa lii. ⁹ Le u baa bi, “Ni ban m nyan ni Juu yaab aabər la aa?” ¹⁰ Pailat bee ke Uwumbər aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa uŋaal ni.

¹¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu. ¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le u ki baa bi, “Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabər na, m ga ŋa u kinye?”

¹³ Le bi teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

¹⁴ Le Pailat baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar sakpen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

¹⁵ Le Pailat ban ke u səŋ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waajab lue Yesu ŋinaalab, ki di u ŋa biŋaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

*Butəb aajab aah yook Yesu pu na
(Matu 27.27-31; Jənn 19.2-3)*

¹⁶ Le butəb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bijab biken ke bi kuun ni. ¹⁷ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, le ki di libəkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chiŋ u, ¹⁸ le ki doon u ke, “Juu yaab aabər, aa pəw əw?” ¹⁹ ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki teei timəotan ləe u, ki gbaan unimbiin ni ki doon u. ²⁰ Baah ŋa u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

*Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na
(Matiu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jɔnn 19.17-27)*

²¹ Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatinj aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ²² Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” ²³ Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ŋmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun. ²⁴ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. ²⁵ Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu. ²⁶ Le bi ŋmee kigban budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ŋmee ke, “Juu yaab aabɔr.” ²⁷ Bi nan di bififiirb bilee kpaa idɔpuinkee pu. Bi di ubaa kpaa unɔngii wɔb, ki di uken kpaa unɔngan wɔb. [²⁸ Le ni gbiin Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke, “Bi ŋa u ke baah ŋani titunwanbirdam pu na.”*]

²⁹ Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, “Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, ³⁰ sunn ni ndɔpuinkoo ngbaan pu ki ŋmar.”

³¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ŋa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, “U gaal biken le bi ŋmar, kaan ŋmaa gaa ubaa lii.

---

* **15:28** : Lik Aisaya 53.12.

³² Kristo u ga gaa binib lii ki ye Juu yaab aabər na, u sunn ni ndəpuinkoo pu dandana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii.”

Le baah di bififiirb bilee bi kpa a u chee idəpuinke pu na, bi mu sii u.

Yesu aah kpo pu na

(Matiu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jənn 19.28-30)

³³ Nwiin kaasisik ni, le itingbaan məmək bəln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ³⁴ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpəən pu ke, “Eloi, eloi, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke “Maawumbər, Maawumbər, ba pu aa siir cha mi?”†

³⁵ Binib bi nan si nima chee na n̄un waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Li pel man, u yin Elaija la.”

³⁶ Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bən ndaan mu məən na ni, le ki di n̄a lidabil pu, ki di n̄a Yesu aaməb chee ke u moor, le ki bui ke, “Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan.”

³⁷ Le Yesu ki teen mpəən pu, le ki kpo.

³⁸ Le likekeln li yakr Uwumbər aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitin̄. ³⁹ Le butəb aajab aaninkpel u si ndəpuinkoo ngbaan taab na kan Yesu aah kpo pu na, le ki bui ke, “Mbamən, uja ngbaan sil ye Uwumbər Aajapəən la.”

⁴⁰ Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dan-dar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye Jems waatiir ni Joses aana na. ⁴¹ Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u.

---

† 15:34 : Lik Ilahn 22.1.

Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na mu nan bi nima chee.

Baah sub Yesu pu na

(Matiu 27.57-61; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42)

⁴² Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatinj aanii la, ki ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liyimbil. ⁴³ U mu nan bi kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool daal na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, “Tii mi Yesu aawon.” ⁴⁴ Pailat aah nɔn ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bijab aaninkpel na, ki nan baa u ke, “Yesu aah kpo na, ni yunn aa?” ⁴⁵ Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah nɔn ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon. ⁴⁶ Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpaluɔ ni. Bi nan gbii kitakpaluɔ ngbaan litakpasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapapaln leɔ mbisamɔb. ⁴⁷ Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

16

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Matiu 28.1-8; Luk 24.1-12; Jɔnn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ɔa Yesu aawon pu.

² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, nwiin

aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee. ³Tɔ, litakpal li lek kitakpaluŋ ngbaan aamɔb na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa tɔb ke, “Nma ga ti biln litakpal na tii timi?” ⁴Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek. ⁵Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachipɔɔn ubaa ka ŋŋangii wɔb ki pee libɔkupiln fɔfɔk. Le ni gar bi pam.

⁶Le u bui bi, “Ni taa cha ni gar nimi man. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii u bi nan kpa a u ndɔpuinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na. ⁷Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsa, ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na.”

⁸Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.

*Yesu aah di ubaa mɔk binib pu na
(Matiu 28.9-10; Jɔnn 20.11-18; Luk 24.13-35)*

[⁹Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa mɔk Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na. ¹⁰Le Mari buen binib bi nan dii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a. ¹¹Baah ŋun kina na, le baa pak ti.

¹²Nimina aapuwɔb, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa mɔk bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na. ¹³Le bi gir

buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.

*Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na
(Matiu 28.16-20; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23;
Lituln 1.6-8)*

¹⁴ Nimina aapuwəb, le waadidiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa mək bi, le ki kae bi, ke ba ɲa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapuwəb na aah len pu na, ke bitafal le pəw. Baa gaa u ki kii mbaməm. ¹⁵ Le u ki tuk bi, “Ni li cha dulnyaa məmək ni, ki di tibənyaan tee tuk binib məmək. ¹⁶ Unii u gaa mi ki kii, ki cha bi muin u nnyun ni na, u ga ɲmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumbər ga bui ke waabər bii. ¹⁷ Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijnjiir aatun. Maayimbil pu le bi ga nyan tiyayaar binib ni; bi ga len iliin yayan; ¹⁸ bi ga chuu iwaa, le yaan ɲa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan, laan ɲa bi nibaa. Bi ga di binjaal paan bibum pu, le bi ga pək.”

*Uwumbər aah di Yesu buen paacham pu na
(Luk 24.50-53; Lituln 1.9-11)*

¹⁹ Tidindaan Yesu aah len bi chee tibər doo na, le Uwumbər di u buen paacham, le u ti kal unangii wəb. ²⁰ Le waadidiliib buen ɲipepel məmək ni, ki ti tuk binib tibənyaan tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi tun lijnjiir aatun. Baah tun lijnjiir aatun na, nima le mək binib ke baah len tibənyaan ti na, ti gbii. Amii.]

Uwumbor aagban
Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68fach5fdf4a